

CONVERSA ULTRAMARINA. EPISTOLARIO DE AMOR E ENFERMIDADE DE LOIS PEREIRO

María Xesús Nogueira Pereira
Universidade de Santiago de Compostela

Resumo: o artigo leva a cabo un estudo de *Conversa ultramarina* (2011), a derradeira obra de Lois Pereiro publicada con carácter póstumo. Por unha banda, analiza a súa particular tipoloxía textual, a medio camiño entre a carta e o diario. Por outra, achégase aos contidos da obra, reparando nas relacións que esta establece co restante corpus do escritor. O traballo ocúpase ademais dos usos idiomáticos do libro e do emprego de diferentes linguas sobre unha base galega e castelá. Finalmente, valórao no conxunto da obra do escritor.

Abstract: this paper presents a study on *Conversa ultramarina* (2011), the last work by Lois Pereiro, published fifteen years after his death. Its particular text typology, halfway between letter and diary, is analyzed, as well as its contents, especially in the light of his whole oeuvre. The paper also deals with his singular use of different languages on a basis built by Galician and Spanish. Finally, it assesses the book's relationship to Pereiro's work as a whole.

Palabras chave: Lois Pereiro, diario, cartas, biografía, poesía galega contemporánea.

Key words: Lois Pereiro, diary, letter, biography, contemporary Galician poetry.

Á marxe de consideracións e polémicas de natureza diversa, resulta innegábel que o Día das Letras Galegas vén xerando nos últimos anos importantes expectativas no ámbito da edición. No caso particular de Lois Pereiro, estas víronse incrementadas pola escaseza de estudos sobre o autor, así como pola inaccesibilidade da súa obra¹. Alén da reedición do corpus –demandada desde había tempo por algúns colectivos–, no caso do poeta monfortino tamén se levou a cabo outro dos labores editoriais frecuentes en efemérides desta caste: a publicación das obras completas, distribuídas nesta ocasión en diferentes volumes conforme o xénero. Con todo, os produtos *das letras* máis atractivos, por

1 No momento no que se produciu o anuncio de lle dedicar o Día das Letras tan só era posíbel adquirir nas librarías exemplares da segunda edición de *Poesía última de amor e enfermidade* (1995). *Poemas 1981/1991* (1992) e *Poemas para unha loia* (1997) atopábanse esgotados, mentres que a súa narrativa e ensaio estaban dispersos en publicacións periódicas.

raros e sorprendentes, adoitan ser os inéditos, sexan estes textos de creación, epistolarios ou outros materiais. A expectativa tamén se cumpriu no ano de Lois Pereiro co anuncio do que sen dúbida foi a maior novidade: a publicación do inédito *Conversa ultramarina*, que nun folleto publicitario de Edicións Positivas se presentaba do seguinte xeito:

Conversa ultramarina é o diario que Lois Pereiro (Monforte, 1948 – A Coruña, 1996) escribiu entre os meses de marzo e xuño de 1995, como unha longa carta á xornalista Piedad R. Cabo.

O poeta sentirá o alento da morte e mesmo ás veces se sentía como resucitado... Pero sabía, e ás veces non quería recoñecelo, que gozaba dunha última vida condicional. Necesitaba calcular o tempo restante para acabar o seu “testamento”, a súa “póstuma furia amorosa e literaria”, quizais esta *Conversa Ultramarina*, que cuestiona a morea de tópicos que lixa a figura do poeta.

Nela, Lois está a levantar acta do perdido antes de perdelo. Reconcíliase coa vida, capaz de amar e ser amado. E mesmo lle fala directamente aos ollos á morte.

Semellante anticipo xeraba un interese dobre: o de poder acceder a un inédito de existencia descoñecida mesmo para os lectores habituais da súa obra, e o de estarmos diante dun epistolario, material que ofrece a posibilidade de coñecer aspectos dun escritor que non adoitan ser comunmente revelados².

A NATUREZA HÍBRIDA DE CONVERSA ULTRAMARINA

O até o de agora derradeiro libro de Lois Pereiro presenta unha natureza singular tanto desde o punto de vista da tipoloxía textual como da escolla idiomática, ao incorporar de maneira significativa a lingua castelá. No que atinxe á primeira das cuestións, o texto preséntase como unha “longa carta mecanografada, concibida a modo de diario” (Martínez 2010: 11). O escrito foi polo tanto obxecto dun envío postal dirixido a quen noutroa fora a súa parella, Piedad Cabo, cando se atopaba a realizar unha estadía en San Francisco, tal como se explica na nota introdutoria:

A primeira parte –do 15 de marzo ó 18 de abril– abandonou Coruña cara ó Ansonia Hotel de San Francisco nun sobre selado o 25 de maio, e a segunda –do 19 de abril ó 3 de xuño– foi enviada ó enderezo compostelán de Piedad, xa de volta de Galicia, o 15 de xuño³. (Martínez 2010: 11)

2 *Conversa ultramarina* achegárase neste senso ao paratexto externo (ou epitexto), un corpus igualmente inaccesíbel fóra das entrevistas, onde o escritor deixou importantes pegadas de si propio (Nogueira 2011).

3 A introdución explica tamén que “o primeiro sobre incluía, a modo de limiar, unha carta manuscrita do 8 de marzo –anterior á viaxe– e outra, do 24 de maio, que o autor engadiu para xustificar o mes que tardou en enviala” (Martínez 2010: 11). As dúas son reproducidas no volume.

Ás marcas epistolares do texto (datación, fórmulas do tipo “My dear P.”) e á alusión a este como *carta*, engádense dous elementos, en certa medida relacionados entre si, que o achegan ao xénero diario:

- a) A curta extensión da maior parte dos escritos e a súa frecuencia no tempo
- b) A minuciosa datación destes: “23-3-95 (12 da mañá)”, “23-3-95 (1 pm)”, “23-3-95 (2 pm)”, “23-3-95 (8 pm)”⁴ e a súa temática íntima e cotiá: viaxes, lecturas, ingresos hospitalarios, estados de ánimo, etc.

A cuestión relativa á tipoloxía textual vólvese aínda máis complexa co termo *conversa*, escollido para o título, patente en apelacións como “lembra, P.”, e empregado con certa frecuencia en aparente oxímoro coa ausencia da interlocutora:

Estoy salvando una peligrosa interrupción de nuestra conversación. (Boho Strauss)
Non quero interromper a nosa conversa e só se trata de empezar a encher este caderno con algo en que apoiarme para non me sentir alleo ó mundo no que neste momento non estás.

13-2-95

O diario epistolar ou conversa cunha interlocutora ausente adquire ademais nalgunha ocasión unha dimensión metaliteraria que matiza tan singular fórmula. Así acontece cando o autor se refire a ela como “la carta más prorrogada y larga de la historia menor de la nostalgia”⁵, ou cando anota:

(Quizá sea mejor que te envíe de una vez esta carta interminable o tendré que entregártela en mano. Es sólo la primera parte de mis dudas, certezas, sueños y emociones escritas, ya que no puedo decírtelas al oído. Lo siguiente te lo daré aquí, supongo, porque es mi vida y lo anoté todo para ti. Y para mí. Y para el mundo. Quizá lo que queda [de carta] sea más reflexivo, más sereno y más sangriento con respecto a mi alma y a mis miedos, pero también más tranquilo y lúcido, una vez reposado yo un poco: mis afectos, mi nueva vida, mi viejo cuerpo y mi discurso...). (Pereiro 2010: 59-60).

O fragmento citado, pertencente a unha carta incluída no primeiro envío na que xustifica a demora deste, resulta relevante na medida en que sintetiza e anticipa⁶ algúns dos contidos da *Conversa*. Ademais, introduce outra das cuestións

4 Tan só nalgunha ocasión, que se corresponde con estadias hospitalarias, o autor deixa constancia do lugar desde onde escribe: “4-5-95 Hosp. J. Canalejo, A Coruña (Every hour am or pm)”, “Hospital, 4-5-95 (2,30 pm)”, “Hospital (Night)”.

5 “Para P. de su poeta habitual” (segunda das cartas manuscritas reproducida no volume). (Pereiro 2010: 63).

6 Con respecto á inclusión deste documento no final da segunda sección do libro, o responsábel da edición explica: “A pesar de que esta carta foi escrita cando a segunda parte da “conversa” xa estaba iniciada, e que, polo tanto, adianta moitos dos acontecementos que o lector atopará despois, decidín intercalala entre as dúas partes, servindo de introdución á segunda, para conservar a orde de lectura imposto polo propio autor –un criterio que me convenceu máis có da cronoloxía–”. (Martínez 2010: 11).

problemáticas que adoitan presentar textos desta natureza, como é a fronteira entre o privado e o público:

No sé, pero si de algo estoy seguro ahora es de que no sé ya si escribo para ti, para no interrumpir una conversación imposible, o al menos, si no eres mi única referencia (...). Podría escribir todo esto sólo para mí mismo, para otra persona o para muchas otras, para el mundo e incluso para cualquier persona abstracta. Quizá haya conseguido llegar a ser un escritor de verdad y a todas horas, perteneciente al mundo. Lo cierto es que todo esto pretende ser una carta, una plegaria por la ausencia de una persona amada, una conversación solitaria, y ahora creo que ya no soy capaz de separar mi escritura del mundo en el que está escrita, ni ensordecer otras voces, otros ámbitos. Lo único que sé es que ya no me motiva (solamente) tu ausencia. O tu existencia. ¿Es bueno o es peor, qué crees tú? Ça m'est égal... Good night, Lady, Lady. 13-5-95 (2 am)

A carta non só dá conta da evolución do texto que está a escribir senón que apunta unha dimensión pública deste da que nunca teremos certeza. O responsable da edición basea tal hipótese no xeito de traballo do autor, ao considerar que

é probábel que este texto fora concibido por Lois Pereiro pensando nunha ulterior publicación; de feito, el fai referencia ó traballo de reescritura das notas que tomaba día a día no caderno. (Martínez 2010: 12)

Algunhas pasaxes de *Conversa ultramarina* fan precisamente referencia ao método de traballo, consistente na anotación en cadernos⁷, así como a un labor de transcripción.

OS CONTIDOS DA CONVERSA ULTRAMARINA

Segundo anuncia o adxectivo incorporado ao seu título, a ausencia é, cando menos nun primeiro momento, o motor e a xustificación deste:

Tu ausencia o tu presencia sólo altera mi vida o mis deseos, pero no podrá interrumpir ni un solo instante una conversación continuada que invade mi cerebro y forma mi memoria, aunque esta ausencia llegue a ser eterna. (Pereiro 2010: 17; primeira das cartas)

No que ao tratamento da separación respecta, o escritor recupera a imaxe os *siameses*, que rotulaba o texto “Nostalgias siamesas” asinado conxuntamente con Piedad Cabo na revista *Luzes de Galiza*⁸, e que agora matiza do seguinte xeito:

7 Son varias as referencias que se fan a estes cadernos: “Y ya que la libreta me la regaló Patti, iniciaré el borrador de mis sueños innumerables, aunque no ya infinitos, con una frase optimista y vital dedicada a ella” (Pereiro 2010: 83).

8 *Luzes de Galiza*. *Revista de liberdades, crítica e cultura* 4 (1986).

No somos siameses, pero tú tienes mi alma y yo la tuya, sin que sepamos nosotros cómo y cuándo. (*ibidem*)

(...)

descubrí que, para nuestro bien, definitivamente podíamos conseguir vivir sin un cordón umbilical (...). ¿Se acabaron las ‘nostalgias siamesas’ que publicamos juntos hace diez años y aun me admira leerlas?

18-4-95 (4,39 pm)

A distancia non implica polo tanto a separación nin impide ver en *Conversa ultramarina* un epistolario de amor (“siempre estarás presente en mis sueños, lejos o cerca, o yo muerto y tu viva. De eso sí estoy seguro yo para siempre” (*ibidem*)), no que son os afectos os que manteñen o escritor agarrado á vida:

E nada me preocupa, agás o desexo de seguir sentíndome querido nesta terra (...).

20-5-94 (1 am)

En canto *diario*, o libro dá puntual conta do acontecer cotián: desprazamentos, encontros, concertos, lecturas⁹ e reflexións: “Vou a Santiago con Isabel a levarlle un currículum ó meu curmán Eugenio” (24-3-95 (12 da mañá)); “ó mediodía chamo a Patti. Comemos xuntos” (24-3-95 (5 pm)); “onte vin unha película ambientada en S. F. nos anos setenta” (8-4-95 (12,45 da mañá)); “de viaxe toda a fin de semana polos arredores” (9,10 e 11-4-95)); “no concerto de ‘Os Herdeiros da Crus’ no Playa Club (...) (24-4-95 (12,30 da noite)).

Como é agardábel, a enfermidade ocupa nesta crónica un lugar central, especialmente na segunda parte, escrita logo de que o poeta interrompese a *carta* por culpa “de las ‘averías técnicas’ de mis vísceras” (Pereiro 2010: 63; segunda das cartas). Alén de deixar constancia de visitas médicas e ingresos hospitalarios, o escritor desenvolve a idea de *vida prorrogada* exposto en *Poesía última de amor e enfermidade*, e faino tamén desde unha actitude que se afasta de calquera vitimismo:

Fago un resapo destes anos escasos de vida prorrogada e gústame o gañado.
9,10 2 11-4-95

(...) porque o mundo aínda mantén abertas portas con camiños inéditos que me atraen...

8-4-95 (4 pm)

É precisamente en reflexións deste tipo onde atopamos referencias á amizade e á literatura como piares que están a soste-lo ese tempo *sobrevivido*:

9 Vid. *infra*.

Velaquí estou de novo, procurando sobrevivir coa axuda da Literatura e os amigos. O resto sobra.

30-3-95 (4 pm)

Máis significativa resulta a seguinte reflexión sobre as “novas dependencias”, levada a cabo na segunda das cartas incluídas no envío realizado a San Francisco. O documento constitúe toda unha declaración de principios que converte *Conversa ultramarina* nunha sorte de *libro dos amigos*:

Eliminadas practicamente las últimas pequeñas dependencias, sólo me quedo con las que me unen a mis afectos renovados y nuevos. Mi camino creo que ya está bien trazado, y pasa por el Arte, el cariño, la solidaridad y la valoración de mi Amistad “a tumba abierta”. (Pereiro 2010: 65)

Aínda que o os paralelismos con *Poesía última* no que atinxe ao tratamento do tema da enfermidade son evidentes, Lois Pereiro abórdaa neste libro desde dous prismas que apenas foran ensaiados na súa poesía. Un deles é o do realismo, que se volve especialmente cru na descrición de visitas médicas, probas e, sobre todo, estadías hospitalarias na “planta máis maldita, e máis divertida e con menos dramatismo escénico” (24-4-95 (10 pm)), permanentemente vixiada por policías. Nesta particular crónica Pereiro ilumina algúns personaxes, como o “rapaz de Baio, empregado nunha piscifactoría e exposto á ignorancia dos veciños e a toda a súa malicia” (*ibidem*), ou o vello ao que tivo por breve compañeiro de cuarto e ao que viu pasar,

coa saba de mortalla, entrando sen compañía no elevador empuxado polo celador sen que ningún dos que agardaba no vestíbulo quixese entrar con el.

7-5-95 (11,30 pm)

Esta visión realista da enfermidade detense en ocasións no tema da drogadicción, sen evitar, ao contrario do que acontece en moitas das imaxes do escritor que se levan construído, o “tabú para o mundo” que é o universo da droga. Abondo elocuente resulta ao respecto o seguinte comentario no que describe “a consulta da chatarra humana” á que ten que acudir con regularidade:

Ionquis avariados, no taller, nada máis. Non foron ata o fondo aínda; ou non poden seguir outro camiño, o que non é estrano nun mundo que xa ten decidido cal é a porcentaxe a marxinar. Voltarán unha e outra vez ata que non saian máis, e os teñan que sacar baixo dunha saba. Coma a todos nós. A vida non é eterna para ninguén. Erguede a cabeza, hostia! Non sodes máis culpables que outros que hai aí fóra levando BMW's.

6-4-95 (12,30 da mañá)

Outro enfoque innovador no tratamento do tema da enfermidade ten que ver cun distanciamento elegante –e non descoñecido na súa obra– que lle permite nestes escritos introducir o humor e a ironía. Tal acontece nas denominacións “averías técnicas”, “escala técnica” [no hospital], “consulta da chatarra humana” ou “cemiterio de coches onde imos todos á procura de pezas de recambio” (26-4-95 (10 am).

Igualmente ocorrente resulta a resposta que o escritor lle dá a unha das enfermeiras que o atende durante un ingreso motivado por unha doenza hepática:

Es que soy el resultado de una mutación”. O novo heroe de Marvel Comics, “Fígado-man”, o home que pon marelos de envexa os seus enemigos: enemigos do mundo, rateiros, sabios tolos, e tódolos que intentan dominar esta Sociedade Igualitaria (Ha!).

28-4-95 (11 am)

O poeta enlaza nesta brincadeira a referencia autobiográfica co universo do cómic. O resultado de tal simbiose, “Fígado-man” posúe ademais unha dimensión social ao se enfrontar a “tódolos que intentan dominar esta Sociedade Igualitaria” que, alén da ironía –“Ha!”–, entronca co Lois Pereiro máis social: o da *Modesta proposición para renunciar a facer xirar a roda universal da infamia* (1996). Comentarios desta natureza revelan o tratamento singular, distanciando e elegante, da enfermidade que preside a súa obra.

Outra das cuestións centrais neste diario epistolar son as vivencias culturais. Máis alá dunha crónica, as numerosas referencias mostran a importancia que a literatura, a música e as artes tiveron non só na obra senón tamén na vida do escritor. Entre elas cabe destacar, pola súa frecuencia, as musicais (Zeca Afonso, Eric Clapton, Velvet Underground), traídas en comentarios do tipo:

Me lo acaba de decir John Lee Hooker en un Blues.

30-5-95 (4 pm)

Escoitando a Debussy, a Ravel, ás catro da mañá (...).

29-3-95 (4pm)

Igualmente frecuentes son as referencias literarias, que converten *Conversa ultramarina* nun caderno de lecturas, apuntamentos e citas de, entre outros, Raymond Carver, Bertold Brecht, Thomas Bernhard, James Joyce, Charles Bukowski e Carlos Bousoño. Semellante nómina remítenos a un universo compartido con *Poesía última de amor e enfermidade*, que non só deixa entrever o proceso de xénese desta senón que convida a unha lectura paralela. Así acontece, por exemplo, cos versos de Carver dos que o escritor se apropia ao comezo do poemario (“Eu tamén podería dicir o mesmo...”), anotados na segunda parte do dia-

rio epistolar nun apuntamento no que evoca humoristicamente a Charles Baudelaire e subscribe a Charles Bukowski:

“¿E conseguiches o que querías desta vida? / Consequino / ¿E que querías? / Considerarme amado, sentirme amado na terra” (R. Carver)
Teño o branco dos ollos tan marelo como un schweppes de laranxa. ¿Será abril, ou chegarei a maio, o mes das flores, inda que sexan “fleurs malades”? É certo, si, Buk, tes toda a razón: todos probamos o mel e logo o coitelo. Pero eu repítome un pouco. Esaxero.

25-4-95 (pm)

Un caso semellante acontece co verso “Le vent se lève, il faut tenter de vivre”, de Paul Valéry, citado en *Poesía última* e repetido a xeito de lema en *Conversa ultramarina* (25-3-95).

Outras veces estamos diante do desenvolvemento dun mesmo motivo, como ocorre co da morte que chega “a través do colchón” no poema do mesmo nome, datado en setembro de 1995:

Virá calada, oculta e con nocturnidade,
chegando desde abaixo a través do colchón,
entre as derivacións intuídas e temidas
dunha vírica rebelión interna:
a herdanza que conservo e atesouro
como se fose a miña propia sombra. (Pereiro 2011: 191)

A imaxe fora anotada nun comentario do mes de abril do mesmo ano desde unha actitude, unha vez máis humorística e un tanto desafiante:

Mais canto menos durma seralle máis difícil á de negro chuchar a miña alma a través do colchón, levarme mentres durmo, se algunha vez o intenta, que non creo. Perdeu interés por min. ¿Quen pensará que é? 4-4-94 (8,35 pm)

A proximidade entre os dous textos abre algunhas liñas de traballo no relativo á xénese e á intertextualidade que demandarían unha atención maior á que sen dúbida ten cabida nesta exposición.

O PLURILINGÜISMO

Un dos trazos máis visíbeis da obra de Lois Pereiro é o emprego de diferentes idiomas sobre unha base galega. O escritor reflexionou en varias ocasións sobre a cuestión, e reafirmouse no seu compromiso de *militar na súa propia lingua*¹⁰:

10 “Agora aínda teño liberdade de opinión para exiliar o meu espríto no Ártico, en Asia ou en Nepal, e teño permiso para que nada humán me sexa alleo. Por iso podo decidir militar na miña propia lingua, porque quero, me peta e me da a gaña” (Pereiro, 1996).

Eu escribo en galego, e esa é a miña paisaxe expresiva, mas non podó eludir a tentación de converter a noite en night ou nacht. (Rivas 1985: 8)

O autor diferenciou desde ben cedo entre o compromiso que supuña a determinación de ser un escritor monolingüe en galego e as posibilidades estéticas que lle ofrecía a incorporación doutros códigos:

É unha opción estética. Non podó plantexar-me a opción do idioma en base a un compromiso ideolóxico, que é evidente pola situación non normalizada do galego. Esas consideracións son algo adicional ao feito de que eu escribo en galego porque formo parte dunha cultura que posee unha lingua propia para expresarse, e non quero dramatizar coa marxinación desa cultura e desa lingua, porque non me corresponde a min facelo. Eu intento crear, expresarme na lingua que me é propia.

Noustante, escribir en galego hoxe supón de por sí un compromiso a priori. Esta lingua ten que ser reconstruída. (Rivas 1985: 8)

En canto *opción estética*¹¹, Lois Pereiro entronca o plurilingüismo con voces como a de Ezra Pound ou James Joyce, precursoras na “exploración de imaxes e sons na que o ideal sería a expresión multilingüe” (Rivas 1985: 7).

No que á produción poética se refire, e nun dos escasos estudos dedicados á cuestión elaborado desde unha perspectiva lingüística, Carme Silva advertiu como as actitudes do escritor foron variando segundo a cronoloxía dos seus libros, de xeito que é posíbel constatar

un carácter máis abrupto, ou unha querenza maior pola literalidade allea, nos dous primeiros momentos da súa creación, a etapa madrileña e a época de Poemas. (Silva 2011: 112)

Na última etapa, a de *Poesía última de amor e enfermidade*, e “sen abandonar de todo as devanditas posibilidades”,

parece que o autor monfortino quixera priorizar ante todo a comunicabilidade da experiencia; así, inmediateamente despois da literalidade en lingua allea aparece tamén a versión na propia e a glosa que axeita as palabras en idiomas exóticos ao contexto literario e vital do escritor. (Silva 2011: 113)

Pola súa banda, Mirta Suquet establece unha relación entre a asunción da “condición intransferíbel da morte en ‘primeira persoa’” (Suquet, 2011: 23) neste poemario, e un proceso de desarticulación da linguaxe que identifica no derradeiro poema do libro nos termos que segue:

11 Cfr.: “Cada idioma ten algo de código estético, unha actitude emocional distinta. E nestas coordenadas, cada lingua pode evocar unha trama de imaxes e referencias que nos identifican coa súa esencia, coa súa forma de interpretar o caos” (Rivas 1985: 7).

Esta asunción [...] conduce á desarticulación da linguaxe, a unha caoticidade sintáctica e semántica e mesmo a un balbucido do que dan conta algúns versos [...]. Así mesmo, a palabra faise allea, o poema escríbese integramente en alemán e inglés, como se só cortando os nexos memorialísticos e emocionais que brinda a lingua materna puidese evocarse a condición mortal. (Suquet, 2011: 24)

Ao contrario do que cabería pensar, a situación descrita non corresponde exactamente á realidade de *Conversa ultramarina*, onde o escritor emprega como linguas de expresión o galego e o castelán, ao tempo que incorpora de xeito esporádico o inglés, o francés e o alemán. A diferenza da obra poética, Lois Pereiro bota man no seu diario epistolar do galego e o castelán para usos comunicativos, reservando os outros códigos para usos estilísticos. Alén de materiais paratextuais, nomeadamente citas, reproducidas na súa lingua orixinal, as incorporacións dan como resultado textos case sempre híbridos:

En Monforte, de mañá, acompañado de My Dear Pepa para vivir como é debido (...).

1-4-95 (1 pm)

Repárese igualmente na dimensión lúdica e na complexidade da seguinte composición, na que bota man ademais do procedemento da amálgama utilizado con certa frecuencia na súa poesía:

(pour le récital du prochain mois avec une pianiste)
A.- 1ª Gnessienne / 3ª Gnessienne... (Satiénight)
B.- 4ª Gnessienne... (Sadilady?)
C.- 1ª Gymnopédie / 2ª Gymnopédie... (Satinée?)
D.- Trois pièces froides / Avant-dernières pensées... (Saygoodbyetothissaday?)
Faire savoir que c'est cela qui m'intéresse (E agora voume deitar e ter swet dreams)

5-4-95 (3,30 am)

Outras veces estamos diante de composicións hiperbreves que exploran as posibilidades desta práctica:

The rain, the rain is here again. E chove, neva, xea, sobre os vivos e os mortos. Flash-back de inverno. (12-4-95 (Morning)

Snow, snow, snow is white, snow is sad. Snow is not... Neva en Santiago, no Caurel de altos e tesos cumes que se ollan de lonxe (...).

12-1-95 (5,30 pm)

FINAL

O que polo de agora constitúe a derradeira obra de Lois Pereiro se atendemos á cronoloxía editorial, e a penúltima se atendemos á súa xénese, é un texto híbri-

do, entre a carta e o diario, presentado como unha “conversa ininterrompida” e establecida na distancia. Ademais do seu innegábel valor biográfico, tanto para o coñecemento da peripecia vital do escritor como para o da súa personalidade, *Conversa ultramarina* posúe tamén un importante valor literario, que debemos ponderar conforme diferentes aspectos:

- 1) O de constituír un testemuño que revela importantes claves do universo creativo (principalmente poético) de Lois Pereiro.
- 2) O de ofrecer unha lectura paralela, e mesmo unha guía de lectura, de *Poesía última de amor e enfermidade*.
- 3) O de se tratar dun texto cun valor literario intrínseco, que vén dado por un estilo coidado malia o que cabería agardar dun documento destas características, e no que é posíbel percibir unha boa parte dos trazos da literatura do escritor: o autobiografismo, o amor e a morte como temas vertebradores, o culturalismo, a intertextualidade, o collage, o plurilingüismo, alén dun delicado e difícil equilibrio entre intimismo e distanciamento resolto as máis das veces con doses precisas de ironía e humor. Tal acontece no comentario co que remata o primeiro dos cadernos, e que constitúe unha boa mostra do lugar, inestábel e elegante, no que se sitúa a voz de *Conversa ultramarina*:

Debería rematar este caderno cunha pinga de sangue da que me quitaron hoxe dúas veces. (¿Non eras un poeta maldito, de sangue e semen, e todo iso? Pois disfruta...).

Sería unha boa sinatura para todo o que escribín nestas follas que rematan aquí.
3-5-95 (4 pm)

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Martínez, Hugo (2010): “Notas á edición”. Lois Pereiro, *Conversa ultramarina*. Santiago de Compostela: Edicións Positivas, 11-13.
- Nogueira, María Xesús (2011): “Autorretrato do poeta. A figura de Lois Pereiro a través das súas entrevistas”, en María Xesús Nogueira Pereira e Anxo Tarrío Varela (eds.): *Día das Letras Galegas 2011. Lois Pereiro*. Santiago: Universidade de Santiago de Compostela, 9-31.
- Pereiro, Lois (1986): “Modesta proposición para renunciar a facer xirar a roda hidráulica dunha cíclica historia universal da infamia”, *Luzes de Galiza. Revista de liberdades, crítica e cultura* 27: 1996.

- Pereiro, Lois (2010): *Conversa ultramarina*. Santiago de Compostela: Positivas.
- Pereiro, Lois (2011): *Poesía completa*. Edición de Ana Acuña. Vigo: Xerais.
- Rivas, Manuel (1985): “Lois Pereiro: «Iste é un povo que sabe suicidar-se»”, *Luzes de Galiza* 0, 7-9.
- Silva Domínguez, Carme (2011): “As outras linguas na poesía de Lois Pereiro”, en María Xesús Nogueira Pereira e Anxo Tarrío Varela (eds.): *Día das Letras Galegas 2011. Lois Pereiro*. Santiago: Universidade de Santiago de Compostela, 89-113.
- Suquets Martínez, Mirta (2011): “Da topoloxía do corpo á utopía da escrita: *Poesía última de amor e enfermidade (1992-1995)*”. *Revista de poesía* 1. Poesiagalega.org. Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura. http://www.poesiagalega.org/revista_de_poesia/revista/f/199/